

રજુ તારીખ	:	૧૮/૧૦/૨૦૨૨		
દાખલ તારીખ	:	૧૮/૧૦/૨૦૨૨		
ફેસલ તારીખ	:	૧૪/૦૫/૨૦૨૬		
સમયગાળો	:	વર્ષ	માસ	દિવસ
		૦૩	૦૬	૨૬

અંકલેશ્વરનાં મહે. એડી. ચીફ જ્યુડીશીયલ મેજીસ્ટ્રેટ સાહેબની કોર્ટમાં,
મુ. અંકલેશ્વર.

ફોજદારી કેસ નંબર : ૪૭૪૩/૨૦૨૨

આંક :

ફરીયાદી : કુંજય રૂપેશકુમાર મોદી
 રહે.મેવાડા ફળીયા, વચલી ખડકી, અંકલેશ્વર
 જી.ભરૂચ

વિરુદ્ધ.

આરોપી : રાજાખાન S/O સનીફખાન
 હાલ રહે. C/O સુપર ટાયર, સુમર ગેસ્ટ હાઉસની
 નીચે, સ્ટેશન રોડ, અંકલેશ્વર, જી.ભરૂચ
 મૂળ રહે. મહેશા મુંડા અરઝી, ભાગલપુર, કહલ ગાવ,
 બિહાર-૮૧૩૨૦.

ગુનો : નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ-૧૩૮ મુજબ

ફરીયાદી તરફે વિ. વ. શ્રી પી.જે. બેશનવાલા
આરોપી તરફે વિ. વ.શ્રી એ.આઈ.પઠાણ

:: જજમેન્ટ ::

(૧) ફરીયાદપક્ષનાં કેસની ટૂંકમાં હકિકત એવી છે કે, આ કામના તહોમતદાર અને ફરીયાદી વચ્ચે ઓળખાણ તેમજ મિત્રતાના સંબંધો હોય, જે કારણે તહોમતદારને ધંધાકીય કારણોસર

નાણાની જરૂરીયાત ઉભી થતાં તહોમતદારે ફરીયાદી પાસે રૂ.૧,૨૦,૦૦૦/- (રકમ રૂ.એક લાખ વીસ હજાર પુરા) હાથ ઉછીનાની માંગણી કરેલ હતી. જેથી આ કામના તહોમતદારે મિત્રતાના સબંધો ધ્યાને રાખી ફરીયાદીએ અમોના AU SMALL FINANCE BANK ખાતામાંથી તા.૧૪/૦૨/૨૦૨૨ના રોજ IMPS દવારા રકમ રૂ.૧,૨૦,૦૦૦/- (રકમ રૂ.એક લાખ વીસ હજાર પુરા) આ કામના તહોમતદારને ટ્રાન્સફરથી આપેલ હતા. જે નાણા તહોમતદારને મળી ગયેલ છે. ત્યારબાદ તહોમતદારે તા.૧૫/૦૨/૨૦૨૨ ના રોજ રકમ રૂ.૩૦૦/-ના સ્ટેમ્પ પેપર ઉપર બાંહેધરી ખત પણ લખી આપેલ હતો. જે ખત તા.૧૫/૦૨/૨૦૨૨ના રોજ નોટરી રૂબરૂ નોટરાઈઝડ પણ કરાવેલ છે. જે મુજબ તહોમતદારે સદર હાથ ઉછીના નાણા છ માસની મુદતમા પરત આપવા જણાવેલ હતું. તે રકમની ચુકવણી માટે તહોમતદારે બેંક ઓફ બરોડા, અંકલેશ્વરનો ચેક નં.૦૦૦૦૨૦ પણ લખી આપેલ હતો. ચેકના નાણા મળી જશે તેવી બાંહેધરી પણ આપેલ હતી. ત્યારબાદ નાણા પરત આપવાની છે. માસની મુદત પૂર્ણ થતા પહેલા આ કામના તહોમતદારે ફરીયાદીને તા.૧૪/૦૮/૨૦૨૨ના રોજ સંપર્ક કરી દિન-૫ થી ૧૦ની વધુ મુદત માંગી તા.૨૦/૦૮/૨૦૨૨ના સુધીમાં નાણા ચુકવે આપવા જણાવેલ હતું. ત્યારબાદ પણ દિન-૧૦ની વધુ મુદતની માંગણી કરી તા.૦૧/૦૯/૨૦૨૨ના સુધીમાં નાણા ચુકવે આપવા જણાવેલ હતું. જે પાકતી મુદતે તહોમતદારે ચેક બેંકમા જમા કરાવવા આપતા અમો ફરીયાદીએ નીચે મુજબની વિગતનો ચેક સ્વીકાર અર્થે અમારા AU SMALL FINANCE BANK અંકલેશ્વર ખાતામાં રજુ કરેલ હતો.

બેંકનું નામ	ચેક નં.	રકમ રૂ.	તારીખ
બેંક ઓફ બરોડા, અંકલેશ્વર	૦૦૦૦૨૦	૧,૨૦,૦૦૦/-	૦૧/૦૯/૨૦૨૨

ઉપરોક્ત મુજબનો ચેક નં. ૦૦૦૦૨૦ સ્વીકાર અર્થે ફરીયાદીએ અમારા AU SMALL FINANCE BANK અંકલેશ્વરમાં રજુ કરતા આ કામના તહોમતદાર ના બેંક ખાતામાં ચેક સ્વીકારાય તેટલું નાણા ભંડોળ ન હોવાને કારણે ઉપરોક્ત ચેક તા.૦૨/૦૯/૨૦૨૨ના રોજ "FUND INSUFFICIENT" ના શેરાથી વગર સ્વીકારાયે રીટર્ન થયેલ આ કામના તહોમતદારનો ઈરાદો પહેલાથી જ ફરીયાદીના નાણા ડુબાડવાનો હોય આ કામના તહોમતદાર શરૂઆતથી જ ફરીયાદીને ખોટો વિશ્વાસ અને ભરોસો આપી અમો ફરીયાદી ને દેવા અને જવાબદારીની ચુકવણી માટે લખી આપેલ ચેક નં.૦૦૦૦૨૦ ની વિગતવાળો ચેક અમો

ફરીયાદીએ તા.૦૨/૦૮/૨૦૨૨ ના રોજ "FUND INSUFFICIENT" ના શેરાથી વગર સ્વીકારાચે રીટર્ન થવાથી ફરીયાદીએ વકીલ શ્રી પાસે નોટીસ તા.૧૪/૦૮/૨૦૨૨ના રોજ તહોમતદારના જુદા-જુદા સરનામે રજી.પો.એડી.થી મોકલાવેલ હતી. સદર નોટીસમાં રીટર્ન થયેલ ચેકના નાણા દિન-૧૫માં ચુકતે કરી દેવા જણાવેલ હતું સદર તહોમતદારને સરનામા નં.૧ પર મોકલાવેલ નોટીસની બજવણી તા. ૨૭/૦૮/૨૦૨૨ના રોજ થયેલ છે. અને સરનામા નં.૨ ને નોટીસ બજેલ નથી. કે તહોમતદારે નોટીસનો કોઈ અમલ કરેલ નથી કે રીટર્ન થયેલ ચેકના નાણા પણ જમા આપેલ નથી કે નોટીસનો અમલ ન કરી નેગો. ઈન્સ્ટુ. એક્ટની કલમ- ૧૩૮ મુજબનો ગુનો કરેલ છે.

(૨) આ કામના આરોપીને સમન્સ બજતાં તેઓ અત્રેની કોર્ટ સમક્ષ હાજર થતાં અત્રેની કોર્ટ ધ્વારા ક્રિ.પ્રો. કોડની કલમ-૨૦૭ અન્વયે ફરીયાદ તથા તેની સાથે રજુ તમામ દસ્તાવેજોની નકલો વિના મૂલ્યે પુરી પાડવામાં આવેલી. ત્યારબાદ ક્રિ.પ્રો.કોડની કલમ-૨૫૧ હેઠળ આંક-૮ થી આરોપીની પ્લી નોંધી ગુના અંગે પુછતાં તેઓએ ગુનાનો ઈન્કાર કરેલો, જેથી સદર કેસની કાર્યવાહી આગળ ચલાવવામાં આવેલ છે.

(૩) ત્યારબાદ ફરીયાદ પક્ષે આંક-૦૫ થી તેઓ તરફે રજુ થયેલ દસ્તાવેજોને આંક આપવા અરજી રજુ કરતાં તે દસ્તાવેજોને સાહેદ તરફે સરતપાસમાં રીફર કરવામાં આવેલ છે તેથી ભારતીય પુરાવા અધિનિયમની જોગવાઈને આધીન દસ્તાવેજી પુરાવાને આંકે પાડવાનો હુકમ કરવામાં આવેલ છે. આ કામે ફરીયાદ પક્ષ તરફે તેમની ફરીયાદ હકિકતના સમર્થનમાં નીચે મુજબના લેખીત તથા મૌખિક પુરાવાઓ રજુ કરવામાં આવેલ છે.

(૪) ફરીયાદપક્ષ તરફે પોતાનાં કેસનાં સમર્થનમાં નીચે મુજબનાં મૌખિક તેમજ દસ્તાવેજી પુરાવાઓ રજુ કરવામાં આવેલ છે.

મૌખિક પુરાવો

<u>ક્રમ</u>	<u>સાહેદ</u>	<u>આંક</u>
૧	ફરીયાદી શ્રી કુંજય રૂપેશકુમાર મોદી ની સોગંદ ઉપરની સરતપાસનું એફીડેવીટ	૦૪

દસ્તાવેજી પુરાવો

<u>ક્રમ</u>	<u>દસ્તાવેજ</u>	<u>આંક</u>
૧	ફરીયાદીના બેંક ખાતાનો ઉતારો	૨૨
૨	બાહેઘરી ખત	૨૩
૩	તહોમતદારે લખી આપેલ લખાલ અસલ	૨૪
૪	તહોમતદારે લખી આપેલ લખાલ અસલ	૨૫
૫	ફરીયાદવાળો અસલ ચેક નં. ૦૦૦૦૨૦	૨૬
૬	ચેક રીટર્ન મેમો અસલ	૨૭
૭	નોટીશની સ્થળપ્રત	૨૮
૮	પોસ્ટ ખાતાની રસીદ	૨૯
૯	પોસ્ટ ખાતાની રસીદ	૩૦
૧૦	પોસ્ટ ખાતાનો ઓનલાઈન સ્ટેટસ રીપોર્ટ	૩૧
૧૧	પોસ્ટ ખાતાનો ઓનલાઈન સ્ટેટસ રીપોર્ટ	૩૨

(૫) આ કામે આરોપીનું ફિ. પ્રો. કોડની કલમ-૩૧૩ મુજબ વિશેષ નિવેદન માટે રાખવામાં આવેલ છે. જેમા આરોપીએ સોગંદ પર પુરાવો આપવા અને બચાવમાં સાહેદો તપાસવાના જવાબમા હા જણાવેલ છે. વિશેષમાં આરોપીએ જણાવેલ છે કે, "આ કામના ફરીયાદીએ ચેકમા ખોટી હકીકત રજુ કરી ખોટો ચેક રજુ કરેલ હોય જેથી ચેક મુજબની કોઈ રકમ અમોએ આપવાની થતી નથી. જેથી અમો આરોપી નિર્દોષ છીએ, કહેવાતો કોઈ ગુનો કરેલ નથી."

(૬) દલીલો :-

સદર કામે ફરીયાદપક્ષે વિ.વ.શ્રીએ તેઓની મૌખિક દલીલોમાં પુરાવાનાં આધારે કેસ પુરવાર થયેલ હોય, યોગ્ય સજા કરવા, દંડ કરવા તથા વળતર અપાવવા અરજ કરેલ છે. જ્યારે આરોપી તરફે દલીલ કે રજુઆત નથી.

(૭) આ કામે ફરીયાદી તરફે કરવામાં આવેલ દલીલો, ફરીયાદ તથા રેકર્ડ ઉપર આવેલ પુરાવો વંચાણે લેતા હાલનાં કેસનાં નિર્ણય માટે આ અદાલત સમક્ષ નીચે મુજબના મુદ્દાઓ ઉપસ્થિત થાય છે.

-: મુદ્દાઓ :-

મુદ્દા નં.૧ :-

શું ફરીયાદ પક્ષ નિઃશંકપણે પુરવાર કરે છે કે, આ કામના

તહોમતદારે ધી નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ-
૧૩૮ મુજબનો શિક્ષાપાત્ર ગુનો કરેલ છે ?

મુદ્દા નં.૨ :- શું હુકમ ?

(૮) ઉપરોક્ત મુદ્દાઓના મારા મત મુજબ નિર્ણય તથા કારણો નીચે મુજબ છે.

:- નિર્ણયો :-

મુદ્દા નં. ૧ :- હકારમાં.

મુદ્દા નં. ૨ :- આખરી હુકમ મુજબ

:- નિર્ણય માટેનાં કારણો :-

(૯) આ કામે ફરીયાદપક્ષ તરફે ફરીયાદી કુંજય રૂપેશકુમાર મોદીને આંક- ૦૪ થી સોગંદ પર તપાસવામાં આવેલ છે. જેમાં તેઓએ પોતાની આંક-૧ થી રજુ ફરીયાદની હકીકતોનું પુનરાવર્તન કરેલ છે. સદર ફરીયાદીની આરોપી તરફે વિ.વ.શ્રી દ્વારા ઉલટ તપાસ કરવામાં આવેલ છે. જેમાં તેઓ જણાવે છે કે, હું એકાઉન્ટન્ટ કન્સલન્ટન્સીનું કામ કરતો હોય તેવો કોઈ પુરાવો આ કામે રજુ કરેલ નથી. હું કન્સલન્ટન્સીની ફી લઉં છું. હું આઈ.ટી.રીટર્ન ભરું છું. સને ૨૦૨૨ના આઈ.ટી.રીટર્ન રજુ કરવા ખુશી છું. એ વાત ખરી નથી કે આરોપીએ મારી પાસે હાથ ઉછીના નાણા કઈ તારીખે માં ગેલા તે મારી ફરીયાદ કે નોટીસ કે સરતપાસમાં જણાવેલ નથી. આ કામે આંક-૨૩થી રજુ બાંચેઘરી પત્રમાં કોઈ સાક્ષીની સહી કરાવવામાં આવેલ નથી. આરોપી સાથે આ વ્યવહાર સીવાય બીજો કોઈ વ્યવહાર થયેલ નથી. આંક-૨૩ વાળું લખાણ ગુજરાતી ભાષામાં લખેલ છે. આ કામના આરોપી બિહારના રહેવાસી છે અને ગુજરાતી ભાષા જાણતા નથી. આંક-૨૬વાળા ચેકમાં નામ તારીખ અને અંકમાં રકમ અંગ્રેજીમાં લખેલ છે તથા શબ્દોમાં રકમ ગુજરાતીમાં લખેલ છે. આંક-૨૩માં સહી સીવાયનું લખાણ મેં કરેલ છે. આંક-૩૧ અને આંક-૩૨થી રજુ ટ્રેક રીપોર્ટમાં નોટીસ લેનાર તરીકે કોઈનું નામ કે સહી લેવામાં આવેલ નથી. એ વાત ખરી નથી કે કોઈ ડીમાન્ડ નોટીસ બજેલી નથી. આ કામે પોસ્ટ ઓફીસએકનોલોજમેન્ટ સ્લીપ રજુ કરેલ નથી આંક-૩૧ અને ૩૨માં કોઈ પોસ્ટ ઓફીસના અધિકારીના સહી સિકકા કરેલ નથી. એ વાત ખરી નથી કે મેં આરોપી પાસે નાણાની માગણી કઈ તારીખે કોની હાજરીમાં કઈ જગ્યાએ કરેલ હતી તે મારી ફરીયાદ નોટીસ કે સરતપાસમાં જણાવેલ નથી. આ સીવાય મેં કોઈની સામે ૧૩૮ મુજબની ફરીયાદ કરેલ નથી. આંક-૨૪ અને આંક-૨૫ વાળું લખાણ ગુજરાતી ભાષામાં લખેલું

છે અને તે લખાણ મે લખેલું છે. એ વાત ખરી નથી કે આરોપીએ મને કોઈ લેણી રકમ ચુકવવાની થતી ન હોવા છતાં આરોપી વિરુદ્ધ ખોટી ફરીયાદ કરેલ છે .

(૧૦) પુરાવાના કાયદા અનુસાર જે પક્ષકાર જે હકિકત સાથે કોર્ટ સમક્ષ આવેલ હોય તે હકીકત પુરવાર કરવાની જવાબદારી જે તે પક્ષકારના શીરે રહે છે. ચેક પરત ફર્યાના કેસમાં પ્રાથમિક તબક્કે ફરીયાદીએ પુરાવો આપવાનો હોય છે અને પુરાવો રજૂ થયા બાદ ફરીયાદીની તરફેણમાં અધિનિયમની કલમ-૧૧૮ અને ૧૩૮ પ્રમાણેનું અનુમાન દોરવું પડે છે તે માટે સૌ પ્રથમ ધી નેગો.ઈન્સ્ટ્રુ.એક્ટની કલમ-૧૩૮ નાં તત્વો પુરવાર થાય છે કે કેમ ? તે ધ્યાને લેવું પડે. હાલના કેસમાં તહોમતદાર વિરુદ્ધનો આક્ષેપ ધી નેગો. ઈન્સ્ટ્રુ. એક્ટની કલમ-૧૩૮ અન્વયેના ગુના સંબંધનો મુકવામાં આવેલ છે. જેમાં સૌ પ્રથમ ધી નેગો. ઈન્સ્ટ્રુ. એક્ટની કલમ-૧૩૮ નાં તત્વો પુરવાર થાય છે કે કેમ ? તે ધ્યાને લેવું પડે .

➤ **કલમ-૧૩૮ ખાતામાં અપૂરતા ભંડોળ વગેરેને કારણે ચેકનો અસ્વીકાર :**

સમગ્ર રીતે અથવા અંશતઃ કોઈપણ દેવું કે અન્ય જવાબદારી અદા કરવા માટે, કોઈ વ્યક્તિ, પોતે નિભાવતો હોય તેવા ખાતા ઉપરનો ચેક, એ ખાતામાંથી બીજી વ્યક્તિને નાણાંની ચુકવણી કરવા માટે બેંકરને લખે અને એવા ચેકની ચુકવણી કર્યા વિના બેંક એ પરત કરે, કારણ કે એ ખાતામાની જમા રકમ ચેકના સ્વીકાર માટે અપૂરતી છે, અથવા તો બેંક સાથે સમજૂતીથી કરેલી વ્યવસ્થા કર્યા પ્રમાણે ચેકની રકમ એ રકમ કરતાં વધુ છે, ત્યારે, આવી વ્યક્તિએ ગુનો કર્યો ગણાશે, અને આ કાયદાની કોઈ અન્ય જોગવાઈઓને બાદ ન આવે તેમ તેને "બે વર્ષ" સુધીની કેદની શિક્ષા, અથવા ચેકની રકમથી બમણી રકમ સુધીનો દંડ અથવા બંને કરવામાં આવશે.

પરંતુ એમ ઠરાવ્યું છે કે..

- (એ) જ્યાં સુધી, ચેક લખ્યાની તારીખથી છ માસ અથવા તે કાયદા માન્ય હોય તે મુદત- એ બેમાંથી જે વહેલી હોય તે મુદતમાં તેવો ચેક બેંકમાં રજૂ કરવામાં આવ્યો ન હોય,
- (બી) જ્યાં સુધી, તે ચેકનો પેઈ અથવા તો ચથાક્રમધારક, જેમ હોય તેમ, તે ચેક વણચૂકવ્યો પરત આવ્યાની બેંક તરફથી તેને માહિતી મળ્યાના 'ત્રીસ દિવસ'ની

અંદર તે ચેકના લખનારને લેખીત નોટીસ આપીને તેવી રકમની ચુકવણીની માંગણી કરે નહીં, અને

(સી) જ્યાં સુધી, એવો ચેક લખનાર, ચેકનાં નાણાં લેનાર પેઈને અથવા તે ચેકમાં યથાનુક્રમધારકને, જેમ હોય તેમ, ઉપરોક્ત નોટીસ મળ્યાના પંદર દિવસમાં એ રકમની ચુકવણી કરવામાં નિષ્ફળ જાય નહીં, ત્યાં સુધી આ કલમમાંનું કશું જ લાગુ પડશે નહીં.

ખુલાસો : આ કલમના હેતુઓ માટે દેવું અથવા અન્ય જવાબદારી એટલે કાયદેસર રીતે જેનો અમલ કરાવી શકાય તેવું દેવું અથવા અન્ય જવાબદારી એવો થાય છે.

આમ, નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ-૧૩૮ નો ગુનો પુરવાર થવા માટે આવશ્યક શરતો નીચે મુજબ છે.

૧. ચેક પોતાની જવાબદારી પૂરી કરવા આપ્યો હોવો જોઈએ.
૨. ચેક અપૂરતા બેલેન્સને કારણે પરત આવ્યો હોવો જોઈએ.
૩. કલમ- ૧૩૮માં જણાવ્યા મુજબ ચેક ધારણ કરનારે ચેક લખનારને ૩૦ દિવસમાં નોટીસ આપી હોવી જોઈએ.
૪. કલમ-૧૩૮ માં જણાવ્યા મુજબ નોટીસ બજવાના ૧૫ દિવસોમાં ચેક લખનાર તે રકમ ચૂકવવામાં નિષ્ફળ ગયો હોવો જોઈએ.

ઉપરોક્ત આવશ્યક તત્વો પૂર્ણ થાય તો ધી નેગો. ઈન્સ્ટ્રુ. એક્ટની કલમ-૧૩૮ અન્વયેનો ગુનો બન્યાનું કહેવાય અને ત્યારબાદ ધી નેગો. ઈન્સ્ટ્રુ. એક્ટની કલમ-૧૩૯ તથા કલમ-૧૧૮ મુજબનું ધારકની તરફેણમાં અનુમાન થાય.

➤ **કલમ-૧૩૯ ધારકની તરફેણમાં અનુમાન :**

જ્યાં સુધી વિપરીત પુરવાર કરવામાં આવે નહીં ત્યાં સુધી એમ અનુમાન કરવામાં આવશે, કે ચેકના ધારકે કલમ-૧૩૮ માં જણાવેલ ચેક, કોઈપણ દેવું અથવા અન્ય જવાબદારીને પૂરેપૂરી રીતે અથવા અંશતઃ દેવા માટે મેળવ્યો હતો.

નોંધ : પાછો ફરેલ ચેક વર્તમાન દેવું કે જવાબદારી પ્રત્યે હતો તેવું અનુમાન કરવામાં આવશે. એથી વિરુદ્ધ પુરવાર કરવાનો બોજો એટલે કે આપેલો ચેક કોઈ દેવા

પ્રત્યે કે જવાબદારી પ્રત્યે ન હતો એ ચેકના આપનાર ઉપર છે.

➤ **કલમ-૧૧૮ વટાઉ ખત વિષે માની લેવાની બાબત :**

એથી વિરુદ્ધનું સાબિત ન થાય ત્યાં સુધી, નીચે પ્રમાણે માની લેવામાં આવશે :

(ક) અવેજ વિષે : દરેક વટાઉખત અવેજને માટે કરી આપ્યું અથવા લખી આપ્યું હતું, અને એવું દરેક ખત જ્યારે તે સ્વીકારવામાં આવ્યું હોય, તેના ઉપર શેરો કરી આપવામાં આવ્યો હોય, તે વટાવવામાં આવ્યું હોય અથવા તબદીલ કરવામાં આવ્યું હોય, ત્યારે તે અવેજને માટે સ્વીકાર્યું હતું. તેના ઉપર શેરો કરી આપ્યો હતો, તે વટાવ્યું હતું અથવા તબદીલ કર્યું હતું.

(ખ) તારીખ વિષે : જેના ઉપર તારીખ હોય તેવું દરેક વટાઉખત તે તારીખે કરી આપ્યું અથવા લખી આપ્યું હતું.

(ગ) સ્વીકારના સમય વિષે : સ્વીકારાયેલું દરેક વિનિમયપત્ર તેની તારીખ પછી અને તે પાક્યાની તારીખ પહેલાં વાજબી સમયમાં સ્વીકારવામાં આવ્યું હતું.

(ઘ) તબદીલીના સમય વિષે : કોઈ વટાઉખતની દરેક તબદીલી તે ખત પાકવાની તારીખ પહેલાં થઈ હતી.

(ચ) શેરાઓના ક્રમ વિષે : કોઈ વટાઉખત ઉપર કરેલા હોવાનું જણાતા શેરા તે ખત ઉપર જે ક્રમમાં કરેલા જણાતા હોય તે ક્રમમાં કરેલા હતા.

(છ) સ્ટેમ્પ વિષે : ખોવાઈ ગયેલી પ્રોમીસરી નોટ, વિનિમયપત્ર અથવા ચેક ઉપર રીતસર સ્ટેમ્પ લગાડેલો હતો.

(જ) ધારક યથાક્રમ ધારક છે એમ માની લેવા વિષે : કોઈ વટાઉખતનો ધારક છે યથાક્રમ ધારક છે એમ માની લેવું સિવાય કે , તે ખત તેના કાયદેસરના માલિક પાસેથી અથવા તેનો કાયદેસરનો હવાલો ધરાવતી વ્યક્તિ પાસેથી કોઈ ગુનો કરીને અથવા કપટથી મેળવવામાં આવ્યું હોય અથવા તે ખત કરી આપનાર અથવા સ્વીકારનાર પાસેથી કોઈ ગુનો કરીને અથવા કપટથી, અથવા ગેરકાયદેસર અવેજને બદલે મેળવવામાં આવ્યું હોય. ખતનો ધારક પોતે યથાક્રમ ધારક છે એમ સાબીત કરવાનો બોજો તેના ઉપર છે.

(૧૧) આ કામે મુદ્દા નં-૧ ના સંદર્ભમાં જોવામાં આવે તો, મુદ્દા નં- ૧ પુરવાર કરવાની

જવાબદારી પ્રાથમિક રીતે ફરીયાદપક્ષની છે. આરોપી સામેનું ફરીયાદીનું બાકી લેણું કાયદેસરનું વસુલ થવા પાત્ર છે અને તે કાયદેસરના વસુલ કરવાપાત્ર બાકી લેણાની ચુકવણી પેટે કે બાકી લેણાંની અંશતઃ ચુકવણી પેટે આરોપીએ તકરારી ચેક આપેલા છે અને તે ચેક અસ્વીકૃત થયેલ છે. તેમજ તે ચેક અસ્વીકૃત થયા બાદ આરોપીને તે અંગેની લેખીતમાં સાચા અને ખરા સરનામે જાણ કરવામાં આવેલ છે. તે હકિકત ફરીયાદીએ પુરવાર કરવાની છે. આ સંદર્ભે જોઈએ તો આ કામે ફરીયાદપક્ષે પોતાની આંક-૧ વાળી ફરીયાદ હકીકતના સમર્થનમાં આંક -૦૪ થી સોગંદ ઉપર લેખીત સરતપાસ રજુ કરેલ છે તેમજ દસ્તાવેજી પુરાવાઓ જેવા કે, ફરીયાદવાળો અસલ ચેક, ચેક રીટર્ન મેમો, ડિમાન્ડ નોટીસની સ્થળપ્રત, નોટીસ રજી.એ.ડી. કર્યાની પોસ્ટની પાવતી, નોટિસ બજયાનો પોસ્ટ ખાતાનો ઓનલાઈન રીપોર્ટ, બાહેધરી ખત રજુ કરેલ છે.અત્રે ધી નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ- ૧૩૮ માં કરેલ જોગવાઈઓ મુજબ ફરીયાદીએ હાલના કામે જે આવશ્યક તત્વો સાબિત કરવાના છે તે જોતાં ચેક ફરીયાદીએ પોતાના ખાતામાં ચેકમાં લખેલ તારીખે અથવા ચેકની વેલીડીટી પીરીયડમાં કે બે માંથી જે વહેલું હોય તે પ્રમાણે રજુ કરી દેવો જોઈએ. તેના અનુસંધાનમાં હાલના કામનો પુરાવો વંચાણે લેતાં, ફરીયાદવાળો તકરારી ચેક નં .૦૦૦૦૨૦ આંક- ૨૬, તા.૦૧/૦૮/૨૦૨૨ ના રોજનો છે જે ચેક બેન્કમાં જમા કરાવતાં આરોપીની બેન્કમાં તા.૦૨/૦૮/૨૦૨૨ નાં રીટર્ન મેમોથી "FUND INSUFFICIENT"ના શેરા સાથે વગર સ્વીકારાયે પરત ફરેલો છે, જેનો રીટર્ન મેમો આંક - ૨૭ તા.૦૨/૦૮/૨૦૨૨ ના રોજથી રજુ થયેલ છે.

ચેક ધારણ કરનાર અથવા જે વ્યક્તિના નામનો ચેક છે તેણે ચેકની રકમની માંગણી ચેક પરત ફર્યાની જાણ તેઓને થાય તેના ૩૦ (ત્રીસ) દિવસમાં લેખીતમાં ચેક આપનાર વ્યક્તિ પાસે કરવી જોઈએ. આ કામે ચેક પરત ફર્યા બાદ તે અંગેની ચેકના નાણાની માંગણી કરતી આંક -૨૮ વાળી નોટીસ ફરીયાદપક્ષે આરોપીના સરનામે રજી.એ.ડી. દ્વારા મોકલેલી નોટીસ રજી.એ.ડી. કર્યાની તેની પોષ્ટ ખાતાની પાવતીની નકલ આંક- ૨૯, ૩૦થી રજુ કરવામાં આવેલ છે. વધુમાં હાલના કામે રજુ થયેલ આંક-૨૬ વાળો તકરારી ચેક વંચાણે લેતાં તેના પેઈના કોલમમાં હાલના ફરીયાદીનું નામ જણાઈ આવે છે. આમ, તકરારી ચેકના પેઈ હાલના ફરીયાદી હોવાનું જણાઈ આવે છે અને તેઓએ તકરારી ચેકના નાણાંની માંગણી કરતી નોટીસ

આરોપીને મોકલેલી છે. .

આમ, ફરીયાદીએ આરોપી પાસે કલમ-૧૩૮ માં ઠરાવ્યા મુજબ ચેક પરત ફર્યા બાદ ચેકના નાણાંની માંગણી કરેલી છે તે હકિકત ફલીત થાય છે. આમ, ફરીયાદવાળો ચેક પરત ફર્યાની તારીખથી ૩૦ (ત્રીસ) દિવસમાં ફરીયાદીએ આરોપીને ચેક પરત ફર્યાની જાણ લેખીતમાં કરી ચેકની રકમની માંગણી કરેલ છે તે હકિકત ફલીત થાય છે. તે પ્રમાણે નોટીસ મળી ગયેલાના પંદર દિવસમાં ચેક આપનારે ચેકની રકમ ચેક ધારણ કરનાર અથવા ચેકમાં લખેલ નામવાળી વ્યક્તિને ચુકવી દેવી જોઈએ. જ્યારે હાલના કામે ફરીયાદીએ આંક-૨૮ વાળી નોટીસ આરોપીને મોકલેલી જે નોટીસ આરોપીને બજી ગયેલ છે તે અંગેનો ઓનલાઈન ટ્રેડીંગ રીપોર્ટ આંક -૩૧,૩૨ થી રજુ થયેલ છે.આમ, આરોપીને નોટીસ મળ્યાના ૧૫ (પંદર) દિવસની અંદર રેકર્ડ મુજબ આરોપી ધ્વારા ડીમાન્ડ નોટીસ મુજબની કોઈ રકમ ફરીયાદીને ચુકવી આપેલાની હકિકત રેકર્ડ ઉપર નથી. આમ, ઉપરોક્ત તમામ પુરાવાઓના આધારે એ હકિકત સાબિત થાય છે કે, ફરીયાદ પક્ષ દ્વારા એક્ટની કલમ-૧૩૮(એ), (બી), (સી) મુજબના ત્રણેય તત્વોનું પાલન થયેલ છે. જેથી હાલનો કેસ એક્ટની કલમ-૧૧૮ અને ૧૩૯ મુજબના અનુમાનો ઉપર પહોંચવા યોગ્ય કેસ જણાય છે.

(૧૨) આરોપી પક્ષ ઉપરોક્ત કલમ મુજબના અનુમાનોનું ખંડન કરતો પુરાવો રજુ ના કરે તો ત્યાં સુધી આરોપી વિરુદ્ધ એક્ટની કલમ ૧૩૮ મુજબનો ગુનો પુરવાર માનવાનો રહે છે. નામદાર સુપ્રિમ કોર્ટ દ્વારા ૨૦૦૯ (૨) G.L.R ૧૨૪૦, મેસર્સ કુમાર એક્સપોર્ટ વિરુદ્ધ વિનોદ શર્માના ચૂકાદામાં પેરા-૧૧ માં અનુમાનો ક્યારે કરી શકાય અને તે અનુમાનોનું ખંડન કરવાની જવાબદારી આરોપી કેવી રીતે નિભાવી શકે તે અંગે વિગતવાર ચર્ચા કરવામાં આવી છે.

para : 11. The use of the phrase "until the contrary is proved" in Sec. 118 of the Act and use of the words "unless the contrary is proved" in Sec. 139 of the Act read with definitions of " may presume" and "shall presume" as given in Sec. 4 of the Evidence Act, makes it at once clear that presumptions to be raised under both the provisions are rebuttable. When a presumption is rebuttable, it only points out that the party on whom lies the duty of going forward with evidence, on the fact presumed and **when that party has produced evidence fairly and reasonably tending to show that the real fact is not as**

presumed, the purpose of the presumption is over. The accused in a trial under Sec. 138 of the Act has two options. He can either show that consideration and debt did not exist or that under the particular circumstances of the case the non-existence of consideration and debt is so probable that a prudent man ought to suppose that no consideration and debt existed. **To rebut the statutory presumptions an accused is not expected to prove his defence beyond reasonable doubt as is expected of the complainant in a criminal trial.** The accused may adduce direct evidence to prove that the note in question was not supported by consideration and that there was no debt or liability to be discharged by him. However, the Court need not insist in every case that the accused should disprove the non-existence of consideration and debt by leading direct evidence because the existence of negative evidence is neither possible nor contemplated. At the same time, it is clear that bare denial of the passing of the consideration and existence of debt, apparently would not serve the purpose of the accused. Something which is probable has to be brought on record for getting the burden of proof shifted to the complainant. **To disprove the presumptions, the accused should bring on record such facts and circumstances, upon consideration of which, the Court may either believe that the consideration and debt did not exist or their non-existence was so probable that a prudent man would under the circumstances of the case, act upon the plea that they did not exist.** Apart from adducing direct evidence to prove that the note in question was not supported by consideration or that he had not incurred any debt or liability, the accused may also rely upon circumstantial evidence and if the circumstances so relied upon are compelling, the burden may likewise shift again on to the complainant. The accused may also rely upon presumptions of fact, for instance, those mentioned in Sec. 114 of the Evidence Act to rebut the presumptions arising under Secs. 118 and 139 of the Act. The accused has also an option to prove the non-existence of consideration and debt or liability either

by letting in evidence or in some clear and exceptional cases, from the case set out by the complainant, that is, the averments in the complaint, the case set out in the statutory notice and evidence adduced by the complainant during the trial. Once, such rebuttal evidence is adduced and accepted by the Court, having regard to all the circumstances of the case and the preponderance of probabilities, the evidential burden shifts back to the complainant,...

ઉપરોક્ત ચુકાદાને માનપૂર્વક વંચાણે લેતાં, અનુમાનોનું ખંડન કરી શકે તે મુજબનો પ્રોબેબલ બચાવ કે જે બચાવ આધારે અનુમાનોનું ખંડન થાય છે તેવું માનવા સામાન્ય બુદ્ધિશાળી માણસ પ્રેરાય તેવો પુરાવો આરોપીપક્ષે રજૂ કરવામાં આવેલ છે કે કેમ ? અથવા તેવો બચાવ આરોપી પક્ષ રેકર્ડ ઉપર લાવી શકેલ છે કે કેમ ? તે ધ્યાને લેવું પડે.

(૧૩) સદર કામે ફરીયાદીની સરતપાસ તથા બચાવપક્ષ દ્વારા કરવામાં આવેલ ઉલટતપાસ તથા બંને પક્ષે રજૂ કરેલ દસ્તાવેજો પરથી ફતીત થાય છે કે, સદર કામે ફરીયાદી અને હાલની ફરીયાદ આરોપી પાસેથી રૂ.૧,૨૦,૦૦૦/- ના બાકી લેણા પેટે આપેલ ચેક પરત ફરવાના કારણે કરેલ છે. સદર કામે ફરીયાદીએ આંક-૦૪ થી સોગંદ પર સરતપાસ તથા આંક-૦૩ ના લીસ્ટથી ચેક તથા અન્ય દસ્તાવેજો રજૂ કરેલ છે. કોઈ પણ ચેક પરત ફર્યાના કેસમા આરોપીને નોટીશ આપવી ફરજીયાત છે અને નોટીશ આપ્યા બાદ કાયદેસર ઠરાવેલ સમયમા આરોપી નાણાં ન ચુકવે તો નિયત સમય મર્યાદામાં ફરીયાદ દાખલ થઈ શકે છે. સદર કેસમા ફરીયાદીએ આરોપીને નોટીશ આપેલ છે જે આંક-૨૮ થી રજૂ છે. આરોપી તરફ આંક-૪૩ થી લેખીત દલીલ રજૂ કરેલ છે. સદર ચેક તેઓએ ફરીયાદીને સીકયોરીટી પેટે આપેલો છે જેથી આરોપી અને ફરીયાદી વચ્ચે વ્યવહારો થયા હોવાનું ફતીત થાય છે. વળી જે સીકયોરીટી પેટે ચેક આપેલો તેની રકમ ફરીયાદીને ચુકવી આપેલ છે તે દર્શાવતો કોઈ પણ પુરાવો રેકર્ડ પર આવી શકેલ નથી. જેથી સદર ચેક સીકયોરીટી પેટે આપેલાનું માની શકાય તેમ નથી. જેથી આરોપીએ હાલનો ચેક કાયદેસરના દેવા પેટે ફરીયાદીને આપેલાનું ફતીત થાય છે અને સદર ચેક ફરીયાદીએ બેંકમા નાંખાતામાં "ફંડ ઈનસફીસીયન્ટ"ના શેરાથી પરત ફરેલ છે અને ફરીયાદી દ્વારા આરોપીને નોટીશ આપ્યા બાદ સમય મર્યાદામાં હાલની ફરીયાદ દાખલ કરેલ હોય. આમ,

આરોપીએ ફરીયાદીના બાકી લેણા ચુકવેલ નથી તે હકીકત પુરવાર થાય છે.

(૧૪) આમ, ઉપર મુજબ કરેલ સઘળી ચર્ચાના અંતે એવું જણાય છે કે, આરોપી પક્ષ પોતાનો બચાવ સફળ રીતે પુરવાર કરી શકેલ નથી કે ફરીયાદી તરફેના અનુમાનનું ખંડન થાય તેવો કોઈ બચાવ રેકર્ડ ઉપર લાવેલા નથી. આરોપીએ, ફરીયાદીની તેમની પાસે કોઈ બાકી લેણી રકમ રહેતી નથી કે ફરીયાદીને જે ચેક આપવામાં આવેલ છે તે ચેક કોઈ દેવા કે જવાબદારી પેટે આપવામાં આવેલ નથી તેવો ખંડનાત્મક પુરાવો લાવેલા નથી. તે જોતાં આરોપી પોતાની સામે પડેલ પુરાવાનું અને નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટ કલમ- ૧૧૮ તથા ૧૩૮ મુજબના અનુમાનોનું ખંડન કરી શકેલ નથી કે ખંડનાત્મક પુરાવો રજુ કરી શકેલ નથી. આમ તમામ હકિકતો પરથી આરોપીને ધી નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ- ૧૩૮ ના ગુના માટે તકસીરવાન ઠરે છે તેવું અત્રેની અદાલતનું નમ્મ પાછો માનવું છે. ઉપરોક્ત તમામ સંજોગોમાં ફરીયાદપક્ષે રજુ કરેલા તમામા પુરાવાનું મુલ્યાંકન કરતા ફરીયાદીએ આ કામના આરોપી સામે ધી નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ- ૧૩૮ અન્વયેનો ગુનો નિઃશંકપણે પુરવાર કરેલો હોય આમ, ઉપરોક્ત તમામ સંજોગોમાં હું મુદા નં.૧ નો જવાબ "હકારમાં" આપું છું અને મુદા નં. ૨ અન્વયે નીચે મુજબ હુકમ કરૂ છું

:: આખરી હુકમ ::

- (૧) આ કામના આરોપી **રાજાખાન S/O સનીફખાન** હાલ રહે. C/O સુપર ટાયર, સુમર ગેસ્ટ હાઉસની નીચે, સ્ટેશન રોડ, અંકલેશ્વર, જી.ભરૂચ નાઓને ફિ.પ્રો.કોડની કલમ- ૨૫૫(૨) તથા બી.એન.એસ.એસ- ૨૦૨૩ ની કલમ- ૨૮૦(૨) ધ્યાને રાખી ધી નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ- ૧૩૮ ના ગુન્હા સબબ તકસીરવાન ઠરાવી ૧(એક) વર્ષની સાદી કેદની સજા ભોગવવાનો હુકમ ફરમાવવામાં આવે છે.
- (૨) આ કામના આરોપી **રાજાખાન S/O સનીફખાન** હાલ રહે. C/O સુપર ટાયર, સુમર ગેસ્ટ હાઉસની નીચે, સ્ટેશન રોડ, અંકલેશ્વર, જી.ભરૂચ નાઓએ ફોજદારી કાર્યરીતી સંહિતાની કલમ- ૩૫૭ તથા બી.એન.એસ.એસ.- ૨૦૨૩ ની કલમ- ૩૮૫ ધ્યાને રાખી ચેકની રકમ

રૂ.૧,૨૦,૦૦૦/- (અંકે રૂપીયા એક લાખ વીસ હજાર પુરા) ફરીયાદીને વળતર પેટે દિન- ૬૦ માં ચુકવી આપવા હુકમ કરવામાં આવે છે. આરોપી વળતરની રકમ ચુકવવામાં કસુર કરે તો આરોપીને વધુ ૨(બે) માસની સાદી કેદની સજા ભોગવવાનો હુકમ ફરમાવવામાં આવે છે.

(૩) આ ચુકાદાની એક નકલ આરોપીને ફોજદારી કાર્યરીતી સંહિતાની કલમ-૩૬૩ તથા બી.એન.એસ.એસ.- ૨૦૨૩ ની કલમ-૪૦૪ અન્વયે વિનામૂલ્યે પુરી પાડવી.

(૪) અગાઉ આપેલ આરોપીના જામીનખત રદ ગણવા.

ઉપરોક્ત હુકમ આજરોજ તારીખ : ૧૪ મી, માહે : મે , સને : ૨૦૨૬ નાં રોજ ખુલ્લી અદાલતમાં વાંચી, સંભળાવી, સહી કરી જાહેર કર્યો.

તા. ૧૪/૦૫/૨૦૨૬ સ્થળ : અંકલેશ્વર	(યોગેશ નરેન્દ્રકુમાર પટેલ) એડી. ચીફ જ્યુડી. મેજીસ્ટ્રેટ, અંકલેશ્વર કોડ નં. GJ00664
------------------------------------	---

(STENO: P.J.PANARA)